

عدالت و بی طرفی در دادرسی عادلانه قضایی

در فقه امامیه

و تطبیق آن با قانون آیین دادرسی کیفری ایران

جعفر فتحعلی زاده

سرشناسه	فتحعلی زاده، جعفر، ۱۳۴۴-
عنوان و نام پدیدآور	عدالت و بی طرفی در دادرسی عادلانه قضایی در فقه امامیه و تطبیق آن با قانون آیین دادرسی کیفری ایران / جعفر فتحعلی زاده؛ ویراستار احمد پیرانی.
مشخصات نشر	تهران: به آفرین، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	۲۳۲ ص: ۱۴/۵ × ۲۱/۵ س.م.
شابک	978-600-5355-51-2 : ۸۵۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست نویسی	فیفا
یادداشت	کتابنامه: ص. [۲۲۱]-۲۳۲.
موضوع	اجرای عدالت کیفری -- ایران Criminal justice, Administration of-- Iran اجرای عدالت کیفری (فقه) (Criminal justice, Administration of (Islamic Law) دادرسی عادلانه -- ایران Fair trial-- Iran آیین دادرسی جزایی -- ایران Criminal procedure-- Iran آیین دادرسی جزایی (فقه) (Criminal procedure (Islamic Law)
رده بندی کنگره	KMH۱۵۷۲
رده بندی دیویی	۳۴۷/۵۵
شماره کتابشناسی ملی	۸۶۵۷۷۹۰
اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیفا	

نام کتاب: عدالت و بی طرفی در دادرسی عادلانه قضایی

در فقه امامیه و تطبیق آن با قانون آیین دادرسی کیفری ایران

نویسنده: جعفر فتحعلی زاده

ویراستار: احمد پیرانی

نوبت چاپ: اول ۱۴۰۰

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

بهاء: ۸۵۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۳۵۵-۵۱-۲

ISBN: 978-600-5355-51-2

9

786005

355512

کلیه حقوق چاپ و نشر متعلق به نویسنده می باشد

خیابان دانشگاه - کوچه شهید قدیری - پلاک ۲۰ طبقه همکف - تلفن: ۶۶۹۶۸۳۷۱

فهرست

۱۳	پیش‌گفتار
۱۵	مقدمه
۱۷	عدالت و بی‌طرفی قاضی و عادلانه و بی‌طرفانه بودن دادرسی
۲۱	ضرورت پژوهش
۲۱	اهداف و فواید پژوهش
۲۱	اهداف فرعی
۲۲	پرسش‌ها
۲۲	الف: پرسش اصلی
۲۲	ب: پرسش‌های فرعی
۲۳	فرضیه‌ها
۲۳	فرضیه اصلی
۲۳	الف: فرضیه‌های فرعی
۲۴	روش پژوهش
۲۴	سازماندهی پژوهش
۲۵	پیشینه و برتری این پژوهش
۲۹	کاربرد نتایج پژوهش
۳۱	فصل اول: کلیات
۳۱	مبحث اول: تعاریف
۳۱	گفتار اول: تعاریف اصلی
۳۱	الف: مفهوم قضاء
۳۴	ب: قضاوت
۳۵	ج: عدالت

- ۳۵ د: عدالت و بی‌طرفی
- ۳۶ گفتار دوم: تعاریف مرتبط
- ۳۶ الف: دادرسی
- ۳۷ ب: دادرسی عادلانه
- ۳۸ ج: حقوق کیفری
- ۳۹ د: آیین دادرسی کیفری
- ۳۹ ه: فقه امامیه
- ۴۲ گفتار سوم: طرق استنباط در فقه امامیه
- ۴۴ مبحث دوم: عدالت در فقه امامیه
- ۴۴ گفتار اول: مفهوم عدالت
- ۵۰ گفتار دوم: ماهیتی بودن عدالت
- ۵۲ مبحث سوم: اصل قانونی بودن آیین دادرسی کیفری
- ۵۳ گفتار اول: فرآیند دادرسی
- ۵۳ گفتار دوم: تشکیلات دادرسی
- ۵۶ گفتار سوم: درجات دادرسی
- ۶۲ گفتار چهارم: منصب دادرسی
- ۶۷ فصل دوم: مبانی عدالت و بی‌طرفی در دادرسی عادلانه قضایی
- ۶۷ مبحث اول: مبانی عدالت و بی‌طرفی قانون در دادرسی عادلانه قضایی در فقه امامیه
- ۶۸ گفتار اول: در امور شکلی دعوی
- ۶۸ الف: تلاش در نگارش صحیح دعوی
- ۷۱ ب: استفاده صحیح از دانش حقوقی و قضایی
- ۷۴ ج: پایبندی به اصول دادرسی
- ۷۷ د: پایبندی به اصول کلی حقوقی
- ۷۸ گفتار دوم: پایبندی به امور ماهوی دعوی
- ۷۸ الف: بی‌طرفی در فصل خصومت
- ۷۹ ب: بی‌طرفی در اخذ تصمیم

مبحث دوم: مبنای عدالت و بی‌طرفی در دادرسی عادلانه در قانون آیین دادرسی کیفری ایران.....	۸۰
گفتار اول: اعمال قاعده منع تحصیل دلیل.....	۸۰
الف: مراد از منبع تحصیل دلیل برای قاضی.....	۸۰
۱. وظیفه مهم قاضی در کشف حقیقت.....	۸۱
۲. نگاهی به سیر تاریخی قاعده منع تحصیل دلیل.....	۸۲
ب: تحول قاعده منع تحصیل دلیل.....	۸۵
۱. نظریه عدم تقید ادله اثبات دعوی.....	۸۵
۲. نظریه تقید به ادله اثبات دعوی.....	۸۷
۳. تفاوت ارزیابی دلیل و تفسیر دلیل.....	۸۸
گفتار دوم: اعمال پیشگیرانه در اجرای عدالت و بی‌طرفی در دادرسی عادلانه قضایی.....	۸۹
الف: دقت لازم در جلب و کنش قضات.....	۸۹
۱. نگاهی به قوانین مربوطه.....	۸۹
۲. اهمیت جایگاه قضا.....	۹۰
ب: منع ورود دادرس در برخی پرونده‌ها.....	۹۰
۱. علل در نظر گرفتن موارد رد دادرس.....	۹۰
۲. پیشینه رد دادرس.....	۹۱
ج: رعایت اصل علنی بودن رسیدگی و محاکمات.....	۹۲
۱. ضرورت علنی بودن محاکمات.....	۹۲
۲. موارد استثناء علنی بودن محاکمات.....	۹۴
گفتار سوم: تقویت محکمه برای اخذ تصمیم عادلانه.....	۹۵
الف: تعدد قاضی در دادرسی‌ها.....	۹۵
۱. ضرورت تعدد قاضی در برخی محاکمات.....	۹۵
۲. موارد لزوم تعدد قاضی در محاکم ایران.....	۹۷
ب: حضور وکلا در رسیدگی دعوی.....	۹۸
۱. جایگاه وکیل به عنوان دفاع از حقوق متهم.....	۹۸

۲. وکیل پشتیبانی و تسخیری در محاکمات ۱۰۱
 ۳. نقش وکیل در تحقق عدالت ۱۰۳
 ۴. برخورد با وکلایی که نظم دادرسی را مختل نمایند ۱۰۴
 - گفتار چهارم: امری بودن قوانین شکلی و درجه بندی رسیدگی ها ۱۰۶
 - الف: رعایت جنبه امری در قوانین شکلی ۱۰۶
 ۱. مراد از قوانین امری ۱۰۶
 ۲. اشاره به برخی قوانین امری ۱۰۶
 - ب: درجه بندی رسیدگی ۱۰۷
 ۱. چند مرحله ای بودن رسیدگی ها ۱۰۷
 ۲. نگاه فقهی در رسیدگی چند مرحله ای ۱۰۸
-
- فصل سوم: تطبیق عدالت و بی طرفی در دادرسی عادلانه قضایی** ۱۰۹
- مبحث اول: عدالت و بی طرفی با استقلال قاضی در فقه امامیه و قانون آیین دادرسی مدنی ۱۰۹
- گفتار اول: عدالت و بی طرفی قاضی در فقه ۱۰۹
- الف: مفهوم استقلال قاضی ۱۱۰
۱. مفهوم لغوی و اصطلاحی ۱۱۰
۲. عوامل مؤثر در بی طرفی قاضی ۱۱۲
۳. توصیه های شرعی در بی طرفی قاضی ۱۱۳
- ب: مستقل بودن قاضی در قرآن ۱۱۶
- ج: الزامات استقلال قاضی در برداشت های فقهی از آیات ۱۲۱
- صفات (آداب) قاضی ۱۲۲
- د: استناد به فرمایشات علی (ع) در قضاوت ۱۲۴
- مبحث دوم: عدالت و بی طرفی در الزامات تصمیمات قضایی ۱۳۲
- گفتار اول: الزامات تصمیمات قضایی از نگاه فقهی ۱۳۲
- الف: اصل برائت ۱۳۲
- ب: حق داشتن وکیل ۱۳۸

ج: اصل تفهیم اتهام به متهم	۱۴۴
د: اصل عدم شکنجه	۱۴۶
۱. شکنجه برای اعتراف گرفتن	۱۴۷
۲. شکنجه برای توبه	۱۵۲
۳. شکنجه برای رعب و وحشت جهت اخذ اعترافات دفاعی	۱۵۴
۴. شکنجه نژاد پرستانه	۱۵۷
۵. شکنجه برای عقده گشایی و انتقام	۱۵۹
ه: استقلال و بی طرفی دادگاه	۱۶۵
و: ممنوعیت سلب آزادی انسان	۱۶۷
مبحث سوم: عدالت و بی طرفی از منظر قوانین کیفری	۱۶۹
الف: در قوانین عادی	۱۶۹
ب: در قانون اساسی	۱۷۱
ج: در حق برخورداری از امکانات لازم و زمان کافی برای دفاعیه	۱۷۲
گفتار اول: حق سکوت متهم	۱۷۶
گفتار دوم: اصل علنی بودن دادگاه	۱۸۰
مبحث چهارم: در الزامات تصمیمات قضایی	۱۸۳
گفتار اول: اصل تساوی افراد	۱۸۳
الف: اصل تساوی افراد در برابر قانون	۱۸۳
ب: اصل تساوی افراد در برابر دادگاه	۱۸۳
گفتار دوم: اصل تأمین روحی متهم	۱۸۵
الف: اصل حق دفاع متهم از خود	۱۸۵
ب: اصل علنی بودن دادرسی ها	۱۸۵
ج: اصل مجوز پذیرش وکیل در دعاوی	۱۸۵
د: اصل ضرورت جبران خسارت وارده بر متهم	۱۸۷
ه: صدور قرار تأمین متناسب با وضعیت متهم (ضمان و کفالت)	۱۸۷
و: احترام به حیثیت ذاتی افراد	۱۸۸
ز: دادرسی فوری و بدون تأخیر	۱۸۸

پیش‌گفتار

اجرای عدالت، هدف نهایی هر دادرسی است و دادرسی عادلانه یکی از مهمترین ویژگی‌های سنجش پیشرفت اجتماعی و قضایی هر جامعه به شمار می‌رود. ارزیابی عادلانه بودن دادرسی تنها از طریق تعریف معیار و ویژگی‌هایی به عنوان حداقل‌های لازم برای عادلانه دانستن روند آن دادرسی امکان‌پذیر است. هدف از این پژوهش بررسی عدالت و بی‌طرفی در دادرسی عادلانه قضایی در فقه امامیه و تطبیق آن با قانون آیین دادرسی کیفری ایران می‌باشد. پژوهش حاضر از نوع پژوهش‌های توصیفی و تحلیلی است. ابزار گردآوری اطلاعات پیش برداری از منابع گوناگون و مستند است. نتیجه پژوهش‌های انجام شده این بود که عدالت و بی‌طرفی در دادرسی عادلانه قضایی در فقه امامیه دارای جایگاه ممتازی است و در تطبیق آن با قانون آیین دادرسی کیفری ایران، می‌توان موارد اشتراک و افتراقی را مطرح نمود. همچنین مطالعات و بررسی‌ها نشان داد که مراد از عادلانه بودن دادرسی آن است که علاوه بر مآذون بودن قاضی محکمه از امام معصوم (علیه السلام) یا ولی امر می‌باید شرایطی فراهم شود که طرفین دعوی بتوان بیان دفاعیات خود را داشته باشند و هر دو طرف اصحاب دعوی به صورت یکسان مدنظر دستگاه قضا باشند و این اصل تا حدود زیادی طبق دیدگاه فقه امامیه در قانون آیین دادرسی کیفری ایران لحاظ شده است لیکن مشکل اصلی در اعمال قواعد فقه امامیه و قانون دادرسی کیفری ایران بویژه در امور مربوط به ضابطین قضایی و مراکز نگهداری متهمین و مجرمین می‌باشد.